

CZEŚĆ 1.

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

I. Wyjaśnienia terminologiczne

Niniejszy podręcznik stanowi przegląd „**podstaw prawa Unii Europejskiej**”. Kon- 1
centruje się on dodatkowo na tych uregulowaniach, które są powiązane bezpośrednio z gospodarką. Do jej najważniejszych obszarów należą w szczególności: rynek wewnętrzny wraz z jego różnymi, podstawowymi swobodami, ponadgraniczna polityka konkurencji, jak i inne polityki, w tym wreszcie zbliżanie prawa w poszczególnych dziedzinach gospodarki.

W związku z tym, iż prawidłowe zrozumienie prawa europejskiego na wszystkich 2
jego płaszczyznach nie jest możliwe bez posiadania podstawowej wiedzy na temat tego, w jaki sposób, dlaczego oraz przez kogo jest ono stanowione, wykonywane i kontrolowane oraz w jakim otoczeniu obowiązują jego przepisy, pierwsze rozdziały książki poświęcone zostały prezentacji systemu oraz struktur Unii Europejskiej, jej systemowi instytucjonalnemu, a kolejne szczegółowym zagadnieniom dotyczącym europejskiego porządku prawnego.

Na wstępie, w celu uporządkowania kontekstów politycznych właściwych dla Unii, przedstawiony zostanie krótki przegląd procesu integracji europejskiej.

II. Historia procesu integracji europejskiej

1. Koncepcja Europy od okresu średniowiecza

Wizja zjednoczonych narodów europejskich była przedmiotem zaangażowania uczo- 3
nych, przedstawicieli najrozmaitszych dziedzin nauki już w średniowieczu. Wśród wielu modeli dyskutowanych w tamtym okresie na szczególną uwagę zasługuje pochodząca

z XV w. koncepcja „związku państw”, którego organy dysponować miały kompetencją do podejmowania uchwał większością głosów (co jeszcze w Unii Europejskiej w obecnym jej kształcie nie jest tak oczywiste!). Tłem ówczesnych przemyśleń były przewidywania co do korzyści, jakie miało nieść ze sobą przyszłe zjednoczenie. Wskazywano wśród nich:

- 1) zagwarantowanie długotrwałego pokoju,
- 2) bezpieczeństwo dla wymiany handlowej,
- 3) wzrost dobrobytu obywateli, a także
- 4) wzrost pozycji poszczególnych państw.

Cele te są dzisiaj tak samo aktualne jak przed laty i niezmiennie decydują o kształcie rozważań nad teorią Europy.

4 Koncepcja Europy obecna była również w kolejnych stuleciach. Szczególnie wraz z pojawieniem się idei państw narodowych myśl o utworzeniu federacji państw europejskich zyskała ponownie mocno na znaczeniu. W XVIII w. do najślynniejszych prekursorów tego kierunku należeli *Charles-Irénée Castel (abbé de Saint-Pierre)*, *Jan Jakub Rousseau* oraz *Immanuel Kant*, który w jednej ze swoich znaczących rozpraw „O wiecznym pokoju” (z 1795 r.) zaproponował dla państw europejskich konstrukcję kongresu na rzecz wiecznego pokoju.

5 W XIX w. nadal głoszono i rozwijano powyższe koncepcje. Rozdrobnienie państw w Europie prowadziło stopniowo do ukształtowania się niepokojącego układu sił, w którym dominować miały coraz wyraźniej dwie wielkie potęgi – USA oraz Rosja. Stan ten wskazywał, iż konieczne jest wypracowanie na kontynencie europejskim jednolitego stanowiska. Wraz z utworzeniem Związku Niemieckiego rozważano więc pomysł utworzenia „Związku Europejskiego”, idei, która nigdy nie doczekała się realizacji.

6 Dopiero na początku XX w., wraz z zakończeniem I wojny światowej, konsekwentnie na nowo podejmowano kolejne próby urzeczywistnienia idei integracji europejskiej.

- I tak w 1923 r. austriacki hrabia *Coudenhove-Kalergi* założył stowarzyszenie znane pod nazwą „**Ruch Paneuropejski**”, które miało na celu stworzenie „bieguna połączonych sił” w formie „Zjednoczonych Państw Europy” pełniących rolę przeciwwagi wobec dwóch innych ośrodków wpływów, czyli Anglii i Związku Radzieckiego.
- W 1930 r. na forum **Ligii Narodów** rozpatrywano memorandum ówczesnego francuskiego ministra spraw zagranicznych *Aristide’a Brianda*, który wystąpił z propozycją utworzenia europejskiego stowarzyszenia państw o charakterze federacyjnym, jednakże bez uszczerbku dla ich własnej suwerenności.

Koniec II wojny światowej zapoczątkował rozwój nowych idei:

- W 1946 r. *Winston Churchill* powtórzył propozycję utworzenia organizacji mającej charakter „**Stanów Zjednoczonych Europy**”, która miałaby pomóc w przezwyciężaniu faszystów i rozwiązaniu problemów powojennej odbudowy. Inicjatywa *Churchilla* zakładała utworzenie „rodziny europejskiej”, przy wsparciu Wielkiej Brytanii jako sprzymierzeńca i patrona.
- Plan odbudowy Europy został skonstruowany w 1947 r. przez amerykańskiego ministra spraw zagranicznych *George’a C. Marshalla*. Plan ten, znany powszechnie pod nazwą „**Plan Marshalla**”, oparto na stwierdzeniu konieczności osiągnięcia wzajem-

nego porozumienia państw europejskich w sprawie najpilniejszych celów służących rozdysponowaniu środków przeznaczonych na likwidację zniszczeń powojennych.

Z perspektywy czasu można zauważyć, iż obie wskazane powyżej powojenne inicjatywy stanowiły konkretną zapowiedź koncepcji Europy, której realizacji podjęto się w nieodległej przyszłości.

Koniec II wojny światowej wiązał się na płaszczyźnie międzynarodowej z ogólnym 7 rozkwitem inicjatyw tworzenia wielostronnych powiązań, w tym powoływania do życia wielu ważnych organizacji międzynarodowych, jak np. w 1945 r. **ONZ**, w 1948 r. **GATT**¹ (szczególnego rodzaju zinstytucjonalizowanej współpracy w zakresie poszczególnych obszarów handlu międzynarodowego), jak i **OEEC**² (koordynującej pomoc gospodarczą w zakresie Planu Marshalla, poprzedniczki utworzonej w 1960 r. **OECD**³), w 1949 r. **NATO** oraz **Rady Europy**⁴.

Tym samym stopniowo zbliżał się moment urzeczywistnienia koncepcji ściślejszego powiązania państw europejskich.

Termin „Europa” znany był zresztą już w starożytnej mitologii greckiej: wspomina się w niej o córce fenickiego władcy Agenora, uprowadzonej na Kretę (a zatem do świata zachodniego) przez Zeusa ukrytego pod postacią byka. Według innego przekazu pojęcie „Europa” wywodzi się z semickiego słowa „Ereb”, czyli „ciemny”, co oznaczać ma właśnie „Zachód”. Jeden z 17 księżyców Jupitera również nosi nazwę „Europa”.

2. Europejska Wspólnota Węgla i Stali

Po zakończeniu II wojny światowej idea instytucjonalnej integracji państw europejskich 8 propagowana była przede wszystkim przez **Francję**. **Wielka Brytania** natomiast odnosiła się do niej sceptycznie, obawiając się utraty własnej suwerenności.

W przypadku Francji u podstaw dążeń integracyjnych leżała konieczność osiągnięcia pokojowego statusu Niemiec. Zarówno z punktu widzenia odbudowy gospodarek obu państw, jak i w związku z tworzeniem wspólnego frontu w okresie zimnej wojny wydawało się to najbardziej rozsądnym rozwiązaniem.

W głowach francuskich mężów stanu zrodził się ostatecznie pomysł scalenia 9 przymysłów węgla i stali Francji i Niemiec oraz ewentualnie także innych państw europejskich, co miało w sposób trwały zapobiec kolejnej wojnie na kontynencie. Decydującym

¹ Ang. *General Agreement on Tariffs and Trade*, czyli Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu.

² Ang. *Organization for European Economic Cooperation*, czyli Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej.

³ Ang. *Organization for Economic Cooperation and Development*, czyli Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

⁴ Zadaniem Rady Europy (www.coe.int) jest współdziałanie w sprawach politycznych, gospodarczych, kulturalnych oraz społecznych. Obecnie do Rady Europy należy 47 państw obejmujących Europę w wymiarze geograficznym. Najważniejszą umową wielostronną wypracowaną na forum Rady Europy jest Europejska Konwencja Praw Człowieka, nad której przestrzeganiem czuwa Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) w Strasburgu. Rady Europy nie należy mylić z Unią Europejską w kontekście instytucjonalnym; w zakresie ochrony praw człowieka można jednak dostrzec pomiędzy nimi pewne powiązania (zob. *Nb. 211*).

impulsem okazał się plan zaproponowany w 1950 r. przez *Jeana Monneta* (ówczesnego sekretarza generalnego Ligi Narodów), przewidujący poprawę rozwoju gospodarczego poprzez racjonalizację przemysłu węgla i stali. W związku z tym, iż dla realizacji tego przedsięwzięcia wskazane było działanie w ramach możliwie dużego rynku, udział w planie połączenia przemysłów węgla i stali oraz idea oddania ich pod zarząd wspólnego organu miały zostać zaproponowane także innym państwom europejskim, w tym przede wszystkim Niemcom.

- 10 W dniu 9.5.1950 r. francuski minister spraw zagranicznych *Robert Schuman* przedstawił uroczystie w Sali Zegarowej Quai d'Orsay w Paryżu swój plan, który przeszedł do historii pod nazwą „**Plan Schumana**”. Odtąd dzień 9 maja świętowany jest jako „dzień narodzin” Wspólnoty Europejskiej (WE), a jego obchody stały się praktycznie świętem narodowym wszystkich Europejczyków. Tablica 1 przedstawia wybrane fragmenty wspomnianej powyżej deklaracji *Roberta Schumana*⁵.

11

Tablica 1: Deklaracja *Roberta Schumana* z 9.5.1950 r. (fragment)

„Pokój na świecie nie mógłby być zachowany bez twórczych wysiłków na miarę grożących mu niebezpieczeństw.

Wkład, jaki zorganizowana i żyjąca Europa może wnieść w cywilizację, jest niezbędny dla utrzymania pokojowych stosunków. Głównym celem Francji, będącej od ponad dwudziestu lat liderem jednoczenia Europy, była zawsze służba pokojowi. Nie było Europy, mieliśmy wojnę.

Europa nie powstanie od razu ani w całości: będzie powstawała przez konkretne realizacje, tworząc najpierw rzeczywistą solidarność. Zgromadzenie narodów europejskich wymaga, by usunięta została odwieczna wrogość Francji i Niemiec: podjęte działanie musi w pierwszym rzędzie dotyczyć Francji i Niemiec.

W tym celu rząd francuski proponuje natychmiast rozpocząć działania w ograniczonym, lecz decydującym punkcie:

«Rząd francuski proponuje umieszczenie całej francusko-niemieckiej produkcji węgla i stali pod zarządem wspólnej Wysokiej Władzy w organizacji otwartej na udział innych krajów europejskich».

Umieszczenie produkcji węgla i stali pod wspólnym zarządzaniem zapewni natychmiastowe powstanie wspólnych fundamentów rozwoju gospodarczego, pierwszego etapu Federacji Europejskiej, i zmieni los regionów, długo skazanych na wytwarzanie wojennego oręża, którego były najdłuższymi ofiarami.

⁵ Szerzej na temat historycznego rozwoju WE zob. strona internetowa audiowizualnej biblioteki Komisji Europejskiej: http://ec.europa.eu/avservices/photo/photo_archives.cfm?sitelang=en.

Solidarność produkcji, która się w ten sposób nawiąże, ukaże, że wszelka wojna między Francją a Niemcami jest nie tylko nie do pomyślenia, ale i fizycznie niemożliwa. Powstanie tej potężnej jednostki produkcyjnej otwartej na wszelkie kraje, które zechcą w niej uczestniczyć, mogącej dostarczyć wszystkim krajom, które złączy, podstawowych elementów produkcji przemysłowej na takich samych warunkach, stworzy rzeczywiste fundamenty ich ekonomicznego zjednoczenia”.

Źródło: <http://europa.eu/abc/symbols/9-may/decl_pl.htm>

Plan *Schumana* spotkał się z wielką aprobatą najbardziej wpływowych mężów stanu Niemiec (*Konrad Adenauer*), Włoch (*Alcide de Gasperi*) oraz krajów Beneluksu⁶. Tymczasem Wielka Brytania, którą również zaproszono do udziału w tym przedsięwzięciu, obrała postawę wyczekującą. Plan *Schumana* posłużył jako podstawa do opracowania przez jedną z międzyrządowych konferencji **Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali**⁷ (w skrócie: TEWWiS, nazywanej także Montanunion⁸) dla tzw. Szóstki Wspólnoty:

Francja Niemcy Włochy Belgia Holandia Luksemburg

„państwa założycielskie”

(liczącej wówczas łącznie **198,6 milionów** mieszkańców). Traktat podpisano uroczyście w dniu 18.4.1951 r. w Paryżu, a wszedł on w życie w dniu **23.7.1952 r.** Znany jest on również pod nazwą „**Traktat Paryski**”. Zawarto go na 50 lat i ostatecznie wygasł z dniem 22.7.2002 r. Z tą też datą jego treść została włączona do zakresu obowiązywania Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE).

Państwa członkowskie postanowiły na mocy tego traktatu oddać zarządzanie znajdującego się do tej pory pod ich indywidualną kontrolą przemysłu ciężkiego (stalowego i węglowego) organom Wspólnoty, a w szczególności niezależnej od nich tzw. „Wysokiej Władzy” (jej pierwszym przewodniczącym został *Jean Monnet*). W efekcie ewolucji wspólnot europejskich miejsce Wysokiej Władzy zajęła Komisja.

⁶ Kraje Beneluksu połączone były wówczas jedynie unią celną. Ich obecną formę przybrały dopiero w 1960 r.

⁷ Ang. *Treaty establishing the European Coal and Steel Community*, niem. *Vertrag über die Gründung der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl*, fr. *Traité instituant la Communauté européenne du charbon et de l'acier*.

⁸ Od łacińskiego „*montanus*” czyli górniczy, kopalniany [red. nauk.].

3. Europejska Wspólnota Gospodarcza i Europejska Wspólnota Energii Atomowej

- 13 Na fali entuzjazmu towarzyszącego utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS) rozpoczęto w krótkim czasie realizację dalszych ambitnych planów integracji europejskiej, najpierw w postaci **Europejskiej Wspólnoty Obronnej** (której celem była przede wszystkim międzynarodowa kontrola polityki zbrojeniowej Niemiec), a następnie **Europejskiej Wspólnoty Politycznej**. W obu przypadkach okazało się jednak bardzo szybko, że proces integracji jeszcze nie dojrzał do tego rodzaju przedsięwzięć, i dlatego w pierwszej kolejności należało skoncentrować się na integracji gospodarczej.
- 14 Zgodnie z tymi założeniami rozważano utworzenie na wzór EWWiS wspólnoty gospodarczej. Podczas prac nad tym przedsięwzięciem okazało się jednak, iż pomiędzy planowanym dostosowaniem stawek celnych a układem GATT zachodzi ryzyko kolizji. Zgodnie z klauzulą największego uprzywilejowania⁹ każde z państw członkowskich GATT zobowiązane było do zagwarantowania pozostałym jego członkom takich samych preferencyjnych stawek celnych, jakie przyznały one jednemu państwu członkowskiemu. Jedyny wyjątek w tym zakresie przewidziany był właśnie dla unii celnych, w obrębie których dopuszczono jednostronne uprzywilejowanie ich członków. W konsekwencji model unii celnej posłużył jako fundament dla konstrukcji przyszłej wspólnoty, a tym samym mechanizm ułatwiający dalsze znoszenie granic państwowych, stanowiących bariery dla swobodnego obrotu wszelkimi towarami i usługami. Koncepcja ta spotkała się ze szczególnym zainteresowaniem ze strony Niemiec, które stopniowo wkraczały na ścieżkę gospodarczej ekspansji.
- 15 Równoległe do tej inicjatywy dojrzała myśl o integracji w sektorze energii atomowej. W szczególności Francja wykazywała duże zainteresowanie pokojowym wykorzystywaniem przemysłu nuklearnego. Ponadto doświadczenia kryzysu sueskiego dowiodły, jak ważne dla Europy jest długotrwale zagwarantowanie niezależnego źródła zaopatrzenia w energię; zadanie to przypisywano sektorowi energii atomowej.
- 16 Podczas konferencji ministrów spraw zagranicznych w **Messynie** w czerwcu 1955 r. państwa członkowskie EWWiS porozumiały się w sprawie powołania do życia specjalnego komitetu, który – działając pod przewodnictwem Belga *Paula Henri Spaaka* – miał opracować stosowny plan.

W dniu 25.3.1957 r. „Szóstka” państw tworzących Wspólnotę Węgla i Stali podpisała w Rzymie **Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (TEWG)**¹⁰ oraz **Traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (TEWEA/Traktat Euratom)**¹¹, nazywane także „**Traktatami Rzymskimi**”. Traktaty te weszły w życie w dniu **1.1.1958 r.** i zostały zawarte na czas nieokreślony. Pierwszym przewodniczącym Komisji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) został Niemiec *Walter Hallstein*. Z okazji pięćdziesiątej rocznicy podpisania Traktatów Rzymskich przyjęta

⁹ Ang. *most-favoured-nation treatment*, niem. *Meistbegünstigungsklausel*, fr. *clause de la nation la plus favorisée*.

¹⁰ Ang. *Treaty establishing the European Economic Community*, niem. *Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*, fr. *Traité instituant la Communauté économique européenne*.

¹¹ Ang. *Treaty establishing the European Atomic Energy Community*, niem. *Vertrag zur Gründung der Europäischen Atomgemeinschaft*, fr. *Traité instituant la Communauté européenne de l'énergie atomique*.

została pod przewodnictwem niemieckiej kanclerz *Angeli Merkel* Deklaracja berlińska, której fragment podajemy poniżej:

Tablica 2: Deklaracja berlińska z 25.3.2007 r. (fragment)

Przez wieki Europa była idea, nadzieją na pokój i wzajemne zrozumienie. Nadzieja ta spełniła się. Zjednoczenie Europy przyniosło nam pokój i dobrobyt. Zaowocowało poczuciem wspólnoty i pozwoliło przezwyciężyć podziały. Do zjednoczenia Europy oraz umocnienia demokracji i praworządności przyczyniło się każde z państw członkowskich. Dążeniu narodów Europy Środkowej i Wschodniej do wolności zawdzięczamy dzisiaj, że nienaturalny podział Europy został ostatecznie przełamany. Integracja europejska oznacza, że wyciągnęliśmy naukę z krwawych konfliktów i bolesnej historii. Dziś żyjemy razem w sposób, jaki nigdy wcześniej nie był możliwy.

My, obywatele Unii Europejskiej, jesteśmy zjednoczeni – ku naszej radości...

Również w przyszłości siłą Unii Europejskiej będzie jej otwartość oraz wola jej członków, by wspólnie umacniać jej wewnętrzny rozwój. Unia Europejska nadal będzie wspierać poza swoimi granicami demokrację, stabilność i dobrobyt. Wraz ze zjednoczeniem Europy spełniło się marzenie naszych przodków. Historia nakazuje nam strzec tego skarbu z myślą o przyszłych pokoleniach. W tym celu musimy stale odnawiać zgodnie z duchem czasu polityczny kształt Europy. Dlatego dziś, pięćdziesiąt lat po podpisaniu traktatów rzymskich, razem podejmujemy wyzwanie, aby do czasu wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku odnowić wspólny fundament Unii Europejskiej.

Wiemy bowiem, że Europa to nasza wspólna przyszłość.

Źródło: < http://europa.eu/50/docs/berlin_declaration_pl.pdf >

4. Ewolucja Wspólnot i rozszerzenie Unii Europejskiej

Od czasu podpisania Traktatów założycielskich rozwój trzech wspólnot, później 17 określonych jedną nazwą „Wspólnota Europejska” (WE), obfitował we wzloty i upadki, okresy kryzysów oraz rozkwitu. Ostatecznie wizja zjednoczonej Europy była jednak silniejsza niż różnice zdań członków Wspólnoty w kwestiach szczegółowych. Mimo kolejnych zwrotów wizja ta na tle innych porozumień międzynarodowych czasów powojennych stanowi jedyną zwieńczoną trwałym sukcesem¹². Najlepiej dowodzi tego liczba krajów oczekujących na przystąpienie do Unii.

Już w 1961 r. Wielka Brytania, a dokładniej rzecz biorąc – Zjednoczone Królestwo 18 Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, złożyła wniosek o przystąpienie do trzech Wspólnot Europejskich. Nastąpiło to wkrótce po tym, jak okazało się, że zainicjowane przez

¹² *Stefan Kornelius* pisał w „Süddeutsche Zeitung” z 16.6.2008 r.: „(...) polityczne, ekonomiczne i monetarne zjednoczenie Zachodu w jedną strefę pokoju i dobrobytu – jest to doniosły historycznie fakt, wyjątkowy zwłaszcza na tym obszarze, gdzie przez stulecia znajdowano upodobanie w niszczycielskich grach władzy i samozniszczeniu”; dostęp: <http://www.sueddeutsche.de/ausland/meinung/998/180443/>

nią utworzenie Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (**EFTA**, ang. *European Free Trade Association*) nie przyniosło oczekiwanych rezultatów. Wniosek ten odrzuciła jednak Francja, której ówczesny prezydent, *Charles de Gaulle*, był przekonany o „europejskiej niedojrzałości” Zjednoczonego Królestwa w zakresie integracji. Dopiero w 1969 r., za rządów *Georges'a Pompidou* postanowiono o akcesji:

Wielkiej Brytanii Irlandii Danii
„rozszerzenie na zachód”

(co przyniosło przyrost liczby mieszkańców Wspólnoty o **65,8 miliona**) oraz **Norwegii**, w przypadku której wniosek akcesyjny został jednak odrzucony przez krajowy parlament. Przystąpienie do Wspólnoty trzech kolejnych państw i związane z tym powiększenie liczby członków Wspólnoty do „grupy dziewięciu” nastąpiło w dniu **1.1.1973 r.**

W latach 1976/1977 r. wnioski o przyjęcie do WE złożyły:

Grecja Hiszpania Portugalia
„rozszerzenie na południe”

Jako pierwsza z tej grupy, w dniu **1.1.1981 r.**, członkostwo uzyskała Grecja, a 1.1.1986 r. dołączyły do niej Hiszpania i Portugalia. W ten sposób Wspólnota powiększyła się o **59,1 miliona** mieszkańców. Należy jednak nadmienić, iż liczba ta zmniejszyła się o ok. **50 000** po tym, jak 23.2.1982 r. **Grenlandia**, która początkowo wraz z Danią dołączyła do Wspólnoty, zyskała status autonomii, a tym samym wystąpiła z WE.

- 19** W latach 80. próbowano zapobiec zubożeniu mieszkańców Europy na ideę zjednoczenia, uchwalając w dniu **1.7.1987 r. Jednolity Akt Europejski (JAE)**¹³, który stanowił jedną z najważniejszych rewizji traktatów założycielskich. Akt ten słynie przede wszystkim z proklamowania ostatecznej daty utworzenia rynku wewnętrznego, co miało nastąpić do dnia **31.12.1992 r.**
- 20** **Zjednoczenie Niemiec** w dniu **3.10.1990 r.** oznaczało dla WE raczej nieoczekiwane, ponowne rozszerzenie jej terytorium (oraz wzrost liczby mieszkańców o 16 milionów). Kolejne rozszerzenie dotyczyło:

Szwecji Finlandii Austrii
„rozszerzenie na północ”

¹³ Ang. *Single European Act*, niem. *Einheitliche Europäische Akte*, fr. *Acte unique européen*.

Państwa te przyjęte zostały do grona członków europejskich wspólnot w dniu **1.1.1995 r.**, w efekcie czego łączna liczba ludności w WE osiągnęła w sumie **376 milionów** obywateli. **Norwegia**, pomimo powtórnego zakończenia negocjacji przedakcesyjnych, ponownie zrezygnowała z członkostwa w rezultacie odrzucenia traktatu akcesyjnego w referendum.

W dniu **1.5.2004 r.** miało miejsce dotychczas największe rozszerzenie WE z 15 do **21** jej członków; w konsekwencji pociągnęło ono za sobą przyrost liczby mieszkańców WE o **75 milionów** obywateli.

Polska Czechy Słowacja Słowenia Węgry Estonia Łotwa Litwa Cypr Malta
„Pierwsze rozszerzenie na wschód”

Z dniem **1.1.2007 r.** WE przyjęła kolejnych członków:

Rumunię Bułgarię
„Drugie rozszerzenie na wschód”

Tym samym kolejne **30 milionów** obywateli stało się mieszkańcami WE, a całkowita ich liczba osiągnęła w 2007 r. **495 milionów**; **od tego czasu wzrosła do 499 milionów**. Oznacza to, że co trzynasty mieszkaniec naszej planety jest obywatelem WE. Na uwagę zasługuje także Turcja, która od lat 60. ponawia wnioski o przystąpienie do Wspólnoty, a trwające w międzyczasie negocjacje przedakcesyjne prowadzone są bez przekonania o ich rychłym zakończeniu. Prawdopodobne jest, że akcesja Turcji poprzedzona zostanie przyłączeniem do WE raczej pozostałych państw bałkańskich, które o to wystąpiły, w tym szczególnie Chorwacji, która mocą traktatu akcesyjnego z 9.12.2011 r. po zakończeniu procedury ratyfikacyjnej z dniem 1.7.2013 r. ma stać się 28 członkiem UE [red. nauk.]. W lecie 2009 r. wniosek o przystąpienie złożyła także Islandia, kraj wyjątkowo dotknięty przez kryzys gospodarczy.

Państwa zabiegające o członkostwo muszą zresztą spełnić tzw. **kryteria kopenhaskie**, do których należą: kryteria polityczne (stabilność instytucji demokratycznych, praworządność, poszanowanie praw człowieka), kryteria ekonomiczne (funkcjonująca gospodarka rynkowa), przyjęcie tzw. dorobku wspólnotowego (**acquis communautaire**, zob. *Nb. 166*), a także gotowość wypełniania obowiązków wynika-

jących z członkostwa [na ten temat por. art. 49 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE)]. Na marginesie, każde państwo członkowskie może wystąpić z UE; odpowiednią procedurę reguluje art. 50 TUE.

Interesujące jest poniższe zestawienie prezentujące wybrane światowe mocarstwa, w tym UE:

Tablica 3: Światowe mocarstwa w liczbach					
	UE-27	Turcja	USA	Rosja	Chiny
ludność/ mln	499	72	307	143	1300
powierzchnia/ mln km ²	4,2	0,8	9,6	17,1	9,6
PKB <i>per capita</i> / tys. \$	35,8	9,3	47,6	9,6	2,8

5. Od wspólnot europejskich do Unii Europejskiej

5.1. Traktat z Maastricht

- 23 Podpisanie na początku lat 90., w dniu 7.2.1992 r., **Traktatu z Maastricht** miało na celu nadanie procesowi integracyjnemu kolejnych, nie tylko ilościowych, ale także jakościowych impulsów. Traktat, który wszedł w życie **1.11.1993 r.**, stanowi bez wątpienia ważną rewizję traktatów założycielskich. Z jednej strony położył on fundament pod konstrukcję **unii walutowej**, której ukoronowaniem było wprowadzenie od dnia 1.1.1999 r. euro jako wspólnej waluty. Z drugiej strony Traktat przewidywał nowe postanowienia służące wzmocnieniu wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz współpracy w zakresie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Na tych dwóch nowych filarach wspólnej polityki oraz już istniejących wspólnotach oparto wspólny „dach” w postaci **Unii Europejskiej** (UE) (zob. *Nb. 41 i 44*). Europejska Wspólnota Gospodarcza została przy tej okazji przemianowana na Wspólnotę Europejską (WE).

5.2. Traktat z Amsterdamu

- 24 W dniu **1.5.1999 r.** wszedł w życie **Traktat z Amsterdamu**, zawarty w dniu 2.10.1997 r. Traktat ten stanowił z kolei ostatnią znaczącą modyfikację traktatów założycielskich na przełomie pierwszego i drugiego tysiąclecia. Wprawdzie nie udało się z jego pomocą osiągnąć ambitnego celu, jakim było przygotowanie instytucjonalnych struktur